

Som trädgårdsdesigner fascineras Cecilia ofta av livskraften hos perennerna i gamla trädgårdar som ingen skött om på årtal. Där kan finnas pioner som ser ut att ha stått på samma plats i 70-80 år.

Piondetektiv på ädelt uppdrag

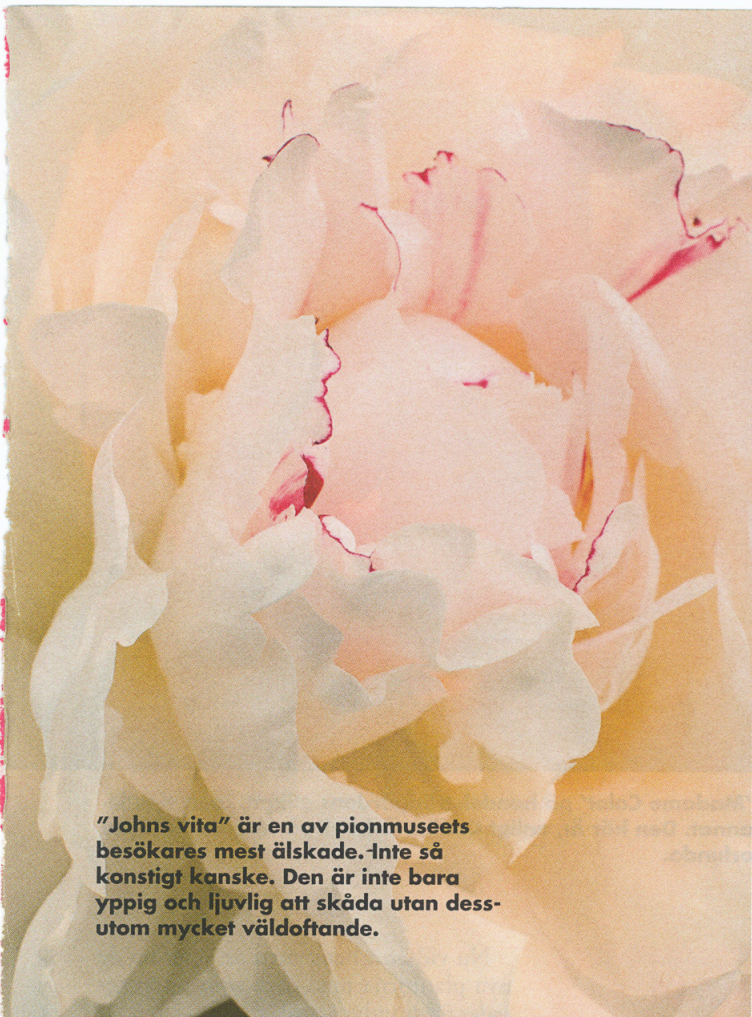
Cecilia räddar gamla sorter från glömskan

Trodde du att pioner är vita, rosa eller röda och att de är antingen enkla eller dubbla? Då har du kanske varit i handelsträdgården och gått igenom deras sortiment, men inte på Cecilia Sundholms pionmuseum. Här räddar hon många bortglömda pioner åt eftervärlden.

Av Elisabeth Magnusson
Foto: Devis Bionaz

Med idogt grävande – både i litteraturen och i jorden – har Cecilia Sundholm bevarat många pionsorter åt eftervärlden.

"Johns vita" är en av pionmuseets besökares mest älskade. Inte så konstigt kanske. Den är inte bara yppig och livlig att skåda utan dessutom mycket väldoftande.

Den här "Långåspionen" räddades av bonden Nilssons bror i Långås.

För Cecilia representerar pionen förväntan. När den sticker upp sina röda skott ur marken, då börjar växtsäsongen. Våren är här!

För 80 år sedan kunde välsorterade handelsträdgårdar ha 800 pioner att välja mellan. Några decennier senare hade sortimentet minskat till ett tiotal sorter. Nu saluför de flesta mindre än hälften av dessa.

Vart har resten tagit vägen? frågade sig trädgårdsdesigner Cecilia Sundholm, eller Sherlock Sundholm som hon skämtsamt kallar sig.

Genom intensiva litteraturstudier, frågvishet och idogt grävande och planterande är hon nu i färd med att bevara dessa glömda pionsorter.

– Det är en kapplöpning med tiden. När det gäller en del sorter är det nog redan för sent. Det finns alltför många oräddade parker och asfalterade före detta handelsträdgårdar, säger hon.

Cecilia Sundholm startade sitt pionmuseum 2001. Det ligger i en trädgård en bit utanför Kungsbacka och tar emot besökare i juni och juli när pionerna blommar. Då kan man komma och peka ut vilken pion man vill ha, betala och sedan komma tillbaka i september och hämta sitt exemplar. Det är bästa tiden för flytt och plantering.

Samlingen omfattar nu 130 pionsorter. Några kan vara dubletter. Forts på sid 6

"Brännås-Monicas pion" växte vid en 20-talsvilla i Mölndal. Pionmuseet fick den av en dam som bott där sedan 1976. Ingen vet när den planterades, var den kommer ifrån och vad den heter.

Denna planta hette 'Madame Calot' på handelsträdgårdens etikett, men visade sig vara något helt annat. Den här är, enligt Cecilia, dubbelt så stor, har fel rosa färg och doftar annorlunda.

Det visar sig först när de börjar blomma och det kan ta flera år. Hon har tiggat, fått och själv grävt upp de flesta plantorna och samtidigt lärt känna både pionälskare och folk som är glada att bli av med dem.

En del av dem som donerar sina pioner skickar med en söt historia från den svunna tid då deras farmor, moster eller äkta hälft satte ner plantan i jorden. Så kan det komma sig att en faster Tilda får ge sitt namn åt en okänd pion, under tiden som Cecilia försöker jaga rätt på det ursprungliga namnet.

Hon välkomnar alla som har gamla pioner att dela med sig av dem till hennes museum.

– Det viktigaste för mig är att få plantorna att hålla sig vid liv, sedan att sprida dem och slutligen att försöka hitta deras riktiga namn, säger hon.

Ödetorp och kompost

Cecilia intervjuar människorna som ger henne plantor så noggrant hon kan. Men ibland finns det ingen att fråga. En del exemplar har hon hittat i skogsdungar och vid ödetorp. Hon har även ryckt ut med spaden på tomter på väg att bli en rondell eller annat nybygge.

– En okänd sort plockade jag upp ur en kompost!

40 plantor har hon fått av Nordiska Museet, som äger Tyresö slott i Stockholm.

Cecilia läste om de franska pionerna på Tyresö slott i en artikel från 1913 och tog kontakt med slottets trädgårdsmästare för

LÄNGRE BLOM MED FLER SORTER

En invändning mot pioner brukar vara att de har så kort blomningstid. En del tycker att de därför inte förtjänar det stora utrymme de kräver, varken i rabatten eller som solitärer. Ett tips är att ha flera sorter, en del som blommar i maj, andra i juni eller juli. Bondpioner, *Paeonia x festiva*, och den låga dillpionen *P. tenuifolia* hör till de tidigaste. Sedan kan olika sorter av till exempel luktpion, *P. lactiflora*, ta vid i flera veckor.

att få veta vad som hänt med dem efter den sista privata slottsägarens, markis Lagergrens, död 1930. Han kände inte till de gamla pionernas historia men Cecilia fick 40 plantor för att ta reda på mera. De ingår i hennes samling och två av dem har gått i blom hittills.

För att försöka ta reda på vilka sorterna är har Cecilia köpt gamla pionsorter från familjeföretaget Riviére, en av de största franska odlarna och försäljarna av pioner.

– Av de sju sorter som jag tog hem blommade fem redan första säsongen efter planteringen. Sådan kvalitet höll de plantorna!

Nu vidtar arbetet med att jämföra de nya plantorna med dem som importerades för hundra år sedan.

Detektivarbete

Hur tar man då reda på vad en pion i trädgården heter och om den är ovanlig?

– Ja, det är inte lätt ens om den har en etikett, säger Cecilia. Jag har köpt pioner där etiketten lovat en röd blomma och den sedan blivit vit. Hälften av de pioner jag köpt visar sig ha varit felmärkta när de väl börjat blomma efter några år. Det var dem som jag tänkte använda som referensväxter till de okända som jag hittat och fått!

Går man till trädgårdsböckerna får man inte heller mycket hjälp.

– 500 sorter beskrivs bara som "dubbel röd", berättar Cecilia, som har plöjt två seklers trädgårdslitteratur på flera språk.

Tusentals sorter

I början av 1800-talet började man korsa olika bondpioner, *Paeonia x festiva*, och luktpioner, *P. lactiflora*, och nya sorter uppstod, den ena vackrare och mer spektakulär än den andra. Pionen blev populär och under hela 1800-talet skapades flera tusen nya sorter. De ändrade utseende i takt med inrednings-, kläd- och frisyrmodet och var till sist fler än någon kunde hålla reda på. I synnerhet som samma pion kunde få ett namn i Frankrike, ett annat i England eller Holland och Tyskland.

Forts på sid 8

'Monsieur Charles' är en mycket speciell, väldoftande och annorlunda pion från 1861, med i den franska leveransen till pionmuseet 2004.

'Monsieur Jules Elie' föddes i Frankrike år 1888. En väldoftande pion som lär finnas i tusentals gamla trädgårdar.

"En okänd sort plockade jag upp ur en kompost"

'Inspecteur Lavergne' kommer ur en oval knopp och blommar länge på en upprätt, styv stjälk. Skapades i Frankrike 1924.

'Vogue'. Djuriskt snygg holländare från 1949, i Cecilias beskrivning. Den har en ovanlig näckrosform och en fin doft.

'Sarah Bernhardt' från 1906, en skönhet döpt, som så ofta sker, efter en annan skönhet.

'Avalanche' är en väldoftande 1800-talssort. Liksom de andra pionerna som hittills blommat av de sju importerade från Frankrike 2004 stämmer blomman med beskrivningen på etiketten! Storartat, anser en luttrad Cecilia.

"Pioner är lättodlade och kan bli mycket gamla, lika gamla som människor"

Och Nordamerika importerade franska pioner som gavs nya fantasinamn.

Detta, tillsammans med oftast mycket knapphändiga beskrivningar och i bästa fall svartvita foton eller teckningar, har gjort Cecilias detektivarbete besvärligt. Hon har lagt pussel med hjälp av gamla böcker och tidskriftsartiklar.

– Jag har fått ihop 650 sorter i mitt arkiv men bara hälften är beskrivna på ett sätt så att de går att jämföra med en levande växt, säger hon.

Blomningen tar tid

Till dessa problem kommer att det kan dröja flera år innan en flyttad planta börjar blomma. Och när den gör det dröjer det ofta några år innan blommorna får sin rätta form och färg. Flytten kan få dem att revertera, det vill säga dubbla blommor blir enkla under en period.

Svårigheterna stoppar dock inte Cecilia.

– Jag har en stark drift att försöka rädda en kvalitet som håller på att gå förlorad. När jag söker mig bakåt i tiden hittar jag vägar framåt. Att rädda mångfalden och bevara det friska och hårdiga är att satsa på framtiden, som jag ser det.

På 40-talet började man tycka att det var onödigt att hålla ett sortiment med så många sorters perenner och listorna kortades betydligt. Men urvalet blev inte alltid det bästa. Det kan ha varit en modesak vilka som efterfrågades mest just då. Bland de sorter som inte odlades vidare fanns kanske de friskaste, mest livskraftiga och väldoftande. Det är synd om de går förlorade för alltid. □

Cecilia Sundholms pionmuseum ligger i Särö, tel 0300-192 23.

Länktips:

www.pom.info
www.paeonia.com
www.paeon.de

"Tom-torpets pion" är en odlingsvärd pion av okänt ursprung. De nya ägarna till ett torp i byn Tom gav bort den till Cecilia utan betänketid. Den etablerade sig snabbt, är robust och blommar tre gånger på en säsong!

"Bärugubbens vita" härstammar från en plantskolist som köpte massor med pioner i partihallarna och sålde som snittblommor på Kungstorget i Göteborg 1949.

Mycket hårdig

Pionen är mycket hårdig, den har vissa gener från Sibirien och behöver en period med kyla för att kunna blomma året efter. Den kan odlas långt upp i norr.

"Barbaras pion" skulle kunna vara en Sarah Bernhardt, men helt säkert är det inte.

Så här delar du pionplanter

- Delning av planter bör ske på hösten.
- Ta upp hela plantan och låt jordklumpen vila några timmar innan du befriar rötterna från jord och ogräs.
- Dela växten i två eller flera planter så skonsamt som möjligt. En planta bör ha 3–6 bladstjälkar.
- Låt snittytorna torka före planteringen, annars kan såren infekteras av jorden.
- En pion behöver 50 cm djup god trädgårdsjord att stå i, men sätt den ytligt, bara 3–5 cm under jord.
- Vattna rikligt efter planteringen och låt den sedan vila.
- Pioner trivs bäst i full sol eller halvgugga.

"Annikas pion" kommer från en 40-talstomt i Kungsbacka.

Amerikanskan 'Mrs F D Roosevelt' från 1932 är en av Cecilias favoriter.

Lite om skötseln

GÖDSLING

Gödsla inte i samband med planteringen utan 6–8 veckor före.

Gödsla måttligt med brunnen naturgödsel var tredje år. Ge den gärna benmjöl varje vår och/eller höst. Vedaska är också bra att slänga på ibland.

VATTNING

Maj är en torr månad då pionen kan behöva vattnas för att knopparna inte ska stanna i växten.

RENSNING

Undvik att hacka nära plantan. Dra hellre ogräset för hand.

Om du vill ha en snygg pion som kan blomma om under säsongen ska du klippa bort fröställningarna efter blomningen. Klipp bort till närmaste blad under fröställningen.

BLOMNING

Var beredd på att det kan ta några år innan de första blommorna kommer. Pionen vill först rota sig. Den har 80 år framför sig och behöver inte ha så bråttom.

Om åren går och din pion inte vill börja blomma kan du ha planterat den för grunt eller för djupt. Prova att ändra!

En pion som flyttats kan ha blivit störd. Det kan resultera i att det dröjer innan blommorna återfår sin rätta färg och form. Ofta reverterar dubbla blommor och blir enkla under första blomningen.